

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Венцислав Людмилов Петров, преподавател в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, член на научното жури съгласно Заповед № РД-22-1439/21.07.2026 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. „Право“ (Гражданско и семейно право)”

Дисертант: Йордан Николаев Пангев – редовен докторант към Катедра „Гражданскоправни науки“ при Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Тема на дисертационния труд: „Неравноправни клаузи в договорите“

1. Данни за докторанта

Йордан Николаев Пангев е роден през 1993 г. Завършва специалност „Право“ в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през 2017 г. Още като студент проявява афинитет към научната работа, като участва в работата на Кръжока по гражданско и търговско право и е част от отборите, представящи ПУ „Паисий Хилендарски“ на ежегодното Междууниверситетско състезание по гражданско и търговско право в гр. Бургас – един от двата утвърдени в България форуми в тази материя. Автор е на редица научни публикации в специализирания юридически печат, посветени на различни институти на гражданското материално и процесуално право. Съавтор е и на книга, посветена на авторското право в архитектурата.

Зачислен е като докторант по докторска програма „Гражданско и семейно право“ със Заповед на ректора на ПУ № Р-33-326/01.02.2021 г. за периода 1.03.2021-1.03.2025 г. с научен ръководител доц. д-р Красимир Митев. Отчислен с право на защита със Заповед № РД-22-562/26.02.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

От 2022 г. докторантът води упражнения като хоноруван преподавател в Юридическия факултет на същия университет. Това обстоятелство със сигурност му е помогнало да вникне по-задълбочено в материята, изследвана в дисертацията.

Докторантът има и немалък практически опит. Работил е една година като юрисконсулт, а от 2019 г. до днес – като адвокат с практика в областта на гражданското и търговското право. Този опит по всяка вероятност му е помогнал да изследва всестранно институтите, към които проявява научен интерес и да забележи проблемите при прилагането им в практиката.

2. Данни за процедурата

Представените документи удостоверяват, че докторантът отговаря на минималните национални изисквания по чл. 6 във връзка с чл. 26, ал. 2 и 3 ЗРАСРБ и чл. 25 ППЗРАСРБ. Налице са изискуемите от нормативната уредба документи, вкл. декларация за оригиналност, заповед за зачисляване, заповед за отчисляване на докторанта с право на защита, списък на публикациите и текст на самите публикации, автобиография, автореферат. Няма данни за нарушения в процедурата, нито за плагиатство.

3. Данни за дисертационния труд

Дисертационният труд е разработен на 216 страници, като от тях 205 страници са текст, а останалите – библиография. Страниците обаче не са стандартни машинописни – съдържат много повече редове и знаци от стандарта (30 реда на 60 знака), поради което обемът всъщност е значително по-голям. И от двете гледни точки, обемът отговаря на изискванията за дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

Избраната тема е важна от теоретична гледна точка и е с голяма практическа приложимост. Нейните аспекти са изследвани в редица съчинения в българската правна книжнина, но авторът излага редица свои оригинални виждания и аргументи в тяхна подкрепа.

В библиографията са посочени общо 186 използвани източници, от които 113 на български език и 73 на чужди езици (английски, френски, италиански и испански). Добро впечатление прави познаването на относимата българска литература още от периода преди 09.09.1944 г., включително на слабо познати съчинения (като например посветените на общите условия творби на бъдещия професор по наказателно право Иван Ненов, който всъщност е доктор по търговско право), както и широкото използване на чуждестранна литература на няколко европейски езика. Последното е способствало авторът да извърши анализ на основните европейски законодателства и на доктрината по прилагането им.

Трудът е структуриран в увод, три глави и заключение. Всяка глава е разделена на параграфи, а всеки параграф – на точки. Избраната структура е класическа и е позволила на автора извършването на цялостен анализ на всички аспекти на неравноправните клаузи.

В **увода** са изложени предметът, методът и целите на изследването, като в посветеното на целите изложение може да бъде открита докторската теза (може да се препоръча тя изрично да бъде открояна на самостоятелно място в увода и да бъде по-подробно развита).

Глава първа е озаглавена „Същност на неравноправните клаузи“. В него са анализирани съотношението между неравноправните клаузи и автономията на волята; договорите при общи условия; понятието за неравноправни клаузи и приложното им поле. Извършено е отграничение между тях и други близки институти – унищожаемостта поради крайна нужда и явно неизгодни условия, нищожността поради противоречие с добрите нрави, както и т.нар. „изненадващи клаузи“.

Глава втора е посветена на видовете неравноправни клаузи. Авторът е обединил многообразните неравноправни клаузи в няколко групи – свързани със сключването на договора, с изпълнението, с неизпълнението, с прекратяването или продължаването на договора, с процесуални права, както и една обща група за всички останали. Очертано е делението на т.нар. списъци с неравноправни клаузи – „бели“, „сиви“ и „черни“. Авторът предлага въвеждането на ново деление на видовете неравноправни клаузи.

Последната трета глава е посветена на последиците от включването на неравноправни клаузи. След разглеждането на родовото понятие за недействителност и по-детайлното излагане на постановките относно нищожността, докт. Пангов анализира особеностите на нищожността при неравноправните клаузи. Обект на изследване са и правомощията на Комисията за защита на потребителите за борба срещу неравноправните клаузи.

В **заключението** на дисертационния труд умело са систематизирани направените в цялата работа изводи и на базата на тях са изведени направените в дисертацията предложения *de lege ferenda*.

Дисертационният труд е написан на добър юридически език. Той свидетелства за задълбочената теоретична подготовка на докторанта в областта на облигационното право, на общата част на гражданското право, на търговското право и на гражданския процес. Видима е способността му за изграждане на оригинални приноси научни тези и тяхната аргументация.

4. Публикации на автора на дисертационния труд

Докторантът Йордан Пангев е представил три научни публикации по темата на дисертацията:

1. Неравноправните клаузи и злоупотребата с право. – В: Сборник „70 години Закон за задълженията и договорите“. С.: Сиби, 2022
2. Сравнителноправни бележки относно неравноправните клаузи. – В: Сборник с доклади от Научна конференция „Правото в XXI век – предизвикателства и перспективи“. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2023
3. Предоставя ли потребителското право особена закрила на малолетните и непълнолетните потребители? – *Studia Iuris*, 2024, № 2

С това са изпълнени наукометричните изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Направените в тези статии научни изводи са включени в дисертационното изследване и поради което няма да бъдат обект на отделно рецензиране. Те показват постепенното достигане до обосновани научни приноси.

5. Автореферат

Авторефератът е в обем от 32 страници. Той съдържа описание на цели, задачи и методи на изследването на изследването; кратко изложение на съдържанието на дисертационния труд; научните приноси, посочване на статиите на докторанта по темата на изследването. Въз основа на това може да се направи извод, че авторефератът отговаря на установените изисквания.

6. Научни приноси

Дисертационният труд съдържа редица научни приноси. Някои от тях представляват изцяло авторови тези, а други - оригинални аргументи към вече изложени в теорията виждания. По-долу ще бъдат посочени неизчерпателно някои от тях. Някои от посочените от докторанта в автореферата като приноси всъщност имат характера на методи на изследване (например изследването на практиката на СЕС и изследването на връзката между отделни институти).

Като най-важен научен принос следва да бъде посочено изграждането на една обща концепция за неравноправните клаузи като институт на облигационното право (а не само на т.нар. потребителско право), изразяваща се в извеждането на основните им признаци, обособяването им в групи, обобщаването на правните им последици, както и следващото от това предложение уредбата им следва да бъде консолидирана в ЗЗД,

непосредствено след уредбата на общите условия. Излагането на тази концепция показва способността на дисертанта за абстрактно научно мислене.

Оригинален характер има предложението за въвеждане на обективен абстрактен критерий („разумния човек“) за преценка дали е нарушена добросъвестността. Подобна преценка на базата на абстрактно изведени белези за нормално, разумно поведение в определена ситуация е типично за облигационното и търговското право (достатъчно е да се припомнят фигурите на „добрия стопанин“ и „добрия търговец“).

Като принос следва да бъде окачествено предложението термините „търговец“ и „доставчик“ да се заменят с „професионалист“; по този начин би се стигнало до по-широк обхват на защитните механизми.

Като научен принос може да бъде окачествено предложеното от автора класифициране на неравноправните клаузи в шест групи (с. 96 и сл.), както и предложението част от клаузите по чл. 143, ал. 2 ЗЗП, да бъдат обособени в отделен „бял“ списък (например налагането на потребителя приемането на клаузи, с които той не е имал възможност да се запознае преди сключването на договора). Възприемането на последното предложение би позволило по-голяма гъвкавост на съдията при отчитане на особеностите на конкретния казус, както и би способствало за запазването на автономията на волята, която и без това е силно ограничена в тази материя.

С приносен характер са и изложените на с. 202 от дисертацията предложения *de lege ferenda* за създаване на допълнителни правомощия на Комисията за защита на потребителите. Макар че те могат да се разглеждат като засилване на административния контрол върху свободата на договаряне, възприемането им би довело до засилването на защитата на потребителите (и други икономически по-слаби субекти).

7. Критични бележки и препоръки

Към работата могат да бъдат отправени и някои препоръки, свързана с необходимостта от прецизиране и допълване на някои тези.

На с. 143 докторантът приема, че за нищожността съдът трябва да следи служебно, като се позовава и на ТР 1/2020 ОСГТК. Всъщност, в това решение се приема, че съдът е длъжен да следи служебно само за някои от основанията за нищожност. Ако дисертантът смята противното, то той следва да го заяви изрично и да изложи аргументация в полза на своето виждане.

Трудно може да се възприеме тезата на с. 145, че невъзможността да се придобият права от трети лица, договарящи с „приобретателя“ по нищожна сделка, е проява на рефлексно действие. В случая е налице нищожен договор, който не поражда

целените правни последици, а не пораждащ прякото си действие договор, който по изключение да има действие и спрямо трети лица (каквото е рефлексното действие). В случая всъщност се прилага принципът „Никой не може да прехвърли права, които не притежава“. Изключенията от този принцип също не са проява на рефлексно действие на сделка, а следствие на самостоятелен фактически състав.

Изложените на с. 7 и сл. данни за понятието за договор и за теориите за обяснението му може би остават извън темата на изследването. Ако все пак авторът се спира на тях, следва да започне от съчиненията на по-старите автори – проф. Любен Диков, проф. Иван Апостолов и проф. Витали Таджер.

Изложените препоръки целят единствено стимулиране на автора към излагане на допълнителна аргументация и не се отразяват на общото отлично впечатление от дисертационния труд.

8. Изводи

На базата на всичко изложено може да бъде направен изводът, че докторант Йордан Пангев е провел задълбочено и систематично изследване чрез използване на основните методи в юридическата наука и е достигнал до оригинални и солидно аргументирани научни изводи. На базата на достигнатите резултати, той е направил немалко добре аргументирани предложения *de lege ferenda*, което показва научната му зрялост и способността за преценка как научните тези могат да допринесат за подобряването на законодателството и на съдебната практика. Обстоятелството, че по някои от спорните въпроси могат да бъдат изложени достатъчно аргументи в противната насока, по никакъв начин не намаляват достойнствата на труда.

9. Заключение

Въз основа на всичко гореизложено убедено гласувам положително за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. „Право“ (Гражданско и семейно право) на Йордан Николаев Пангев – редовен докторант в докторска програма „Гражданско и семейно право“ към Катедра Гражданскоправни науки при Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

22.09.2026 г.

Автор на становището:.....

(доц. д-р Венцислав Л. Петров)